Қазақстан-Ресей медициналық университеті

Тақырыбы:Қазақстан территориясындағы тас және қола дәуірі

соөж
Тексерген: Тәңірбергенова Рәзия
Орындаған: Ақмұрат Айдын
Тобы: 106 А
Факультет: Тіс емдеу

Қазақстандағы тас дәуірі:
Ежелгі тас дәуірі (палеолит)
(б.з.б. 2.5 млн – 12 мыңжылдық)

Ерте тас дәуірі үш кезеңнен тұрады:

Ерте палеолит б.з.б. 2 млн. 500 мың жылдан – б.з.б. 100 (140 мың) мыңжылдыққа дейін.

Орта палеолит б.з.б. 100 (140 мың) мыңжылдықтан – б.з.б. 40 мыңжылдыққа дейін;

Кейінгі палеолит б.з.б 40 мыңжылдықтан – б.з.б. 12 мыңжылдыққа дейінгі аоалықты қамтиды.

Еңбек құралдары

Алғашқы адамдар еңбек құралын жасау үшін қолға ұстауға ыңғайлы тастарды таңдап алды.

Чоппер – тасты жарып, бөлшектеп, жүзу өткірлерін пайдаланды.

Чопплинг – домалақ малта тасты екі жағынан егеген, жүзі өткір, ирек **ара секілді** құрал. (Қаратау үңгірі.)

Пышақ тәрізді кескіштер – үшбұрышты қалақша тәріздес, өлтірілген жануарлардың терісін сыпыратын құрал.

Ине мен біз – үшкір сүйектен жасалған. Осылай адам бірте –бірте тастан **пышық, найзаның ұшын, бұрғы, қашау, балға, кескіш** жасады.

Жұмыртас- екі жақ бүйірі қырналған құрал. Олардан адамдар **қырғыш, тілгіш** сияқты еңбек құралдарын жасаған.

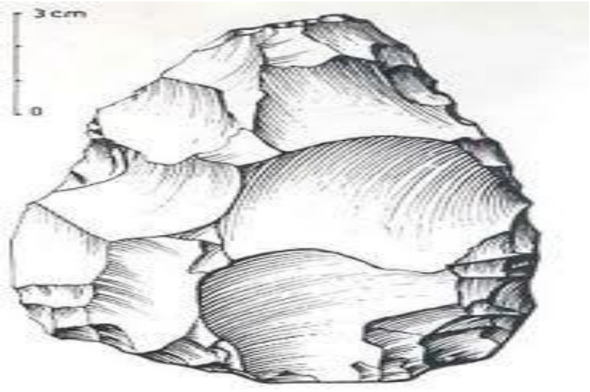

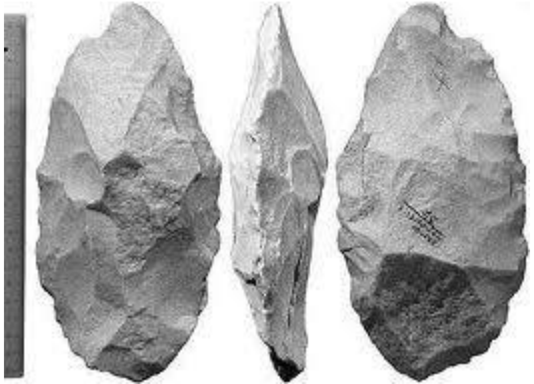

Қола дәуіріндегі Қазақстан (б.з.б. 2800-900 ж.ж.)

•Орталық Қазақстан **жеріндегі Семізбұғы тұрағынан** табылған қырғыштар жүзі түзу, кейде пышақ болып келеді.

• Маңғыстау түбінде – **Шақпақата.**

• Шығыс Қазақстанда – **Шульбинка.**

Қола дәуіріндегі Қазақстан.

Қазақстан жерінде қола дәуірі осыдан 4 мың жыл бұрын, яғни б.з.б. 2 мыңыншы жылдықта басталған.

Қола дәуірі жалпы адамзат баласының даму тарихында ерекше орын алды.

Қола дәуірінде жалпы адамзат металл өңдеуді игерді.

Зерттеушілердің көпшілігі Қола дәуірін 3 кезеңге бөледі:

1. Ерте қола кезеңі (Федоров кезеңі) – б.з.б. XYIII-XYI ғғ.
2. Орта қола кезеңі (Алакөл кезеңі) – б.з.б. XY-XIII ғғ.
3. Кейінгі қола кезеңі (Замараев кезеңі) – б.з.б. XII-YIII ғғ.

Бұл кезеңдер алғашқы зерттелген ескерткіштер атына сәйкес Федоров, Алакөл, Замараев деп аталды.

Қазақстандағы қола дәуірінің ерекшеліктері.

Қола дәуірінің атап көрсетерлік ерекшеліктері мынадай:
1. Түсті металдардың өндірістік жолмен игерілуі (қола металлургиясы).
2. Ең алғашқы қоғамдық еңбек бөлінісінің жүзеге асуы, яғни мал шаруашылығының егіншіліктен бөлініп шығуы.
3. Аталық отбасылық фрулық қатынастың орнауы.
4.Андроновтық тайпалар алғаш болып экономикалық өмірдің озық түрі – көшпелі мал шаруашылығына көшті.
5.Рулық қатынастар ыдырап, қуатты тайпалық бірлестіктер құрыла бастады.

Андронов тайпалары Қазақстанның барлық аймағын мекендеген. Негізгі қоныстанған ауданы – Орталық Қазақстан. Бұл өңірден көптеген мекендер, қорымдар, көне кен орындары, тастағы суреттер-петроглифтер, 30-дан аса қоныстар мен 150-ден аса қабір табылып зерттелген. Ертедегі Нұра кезеңінде жерлеу салтында кремация (мәйітті өртеу) басым болған. Келесі – Атасу кезеңінде жерді игеру, оның ішінде шөлейт аудандарды да игеру кеңінен жүргізіледі. Тау-кен жұмыстарының көлемі күрт өседі, оны көптеген тау кендерін өңдеу орындарының болуынан байқаймыз. Қорымдар мен қоныстардың үлкен бір тобы Атасу өзенінің бойында. Қоныстар мен қорымдарды қазған кезде қола құралдары, қару-жарақтары, сәндік заттар шықты. Мәйіттерді бір жамбасына бүк түсіріп жатқызып жерлеу жиірек ұшырасады.

Қола дәуірінің негізгі сипаттамасы

<u>Металл игеру</u>

- Қола табиғатта **таза күйінде** кездеспейді.
- Ол негізінен **мыс пен қалайының қосындысынан** алынды.

Металл кеніштері:

- Зыряновск;
- Жезқазған маңайында;
- Қарқаралы, Ақшатау тауларында болған.

Қазақтың белгілі ғалымы **Қ.И.Сәтбаевтың** есебі бойынша, көне заманда:

- Жезқазғаннан 1 млн тоннадай кен өндіріп, одан 100 мың тоннадай мыс қорытылған.
- Нарын мен Қалба кен орындарда 1100 тонна қалайы өңделген.

Көне замандағы кен өндірушілердің орны кенішке жақын орналасты.

- Кенді қорыту үшін құрылысы өте күрделі қазандыққа салынды.
- Қазандыққа ауа үрлейтін көрік жасалды.

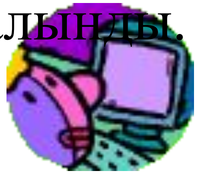

Еуразия даласындағы **қола дәуірінің** жетістіктері **Андрон мәдениеті** деп аталады.

- Осы мәдениеттің алғашқы ескерткіші **Андрон деген селоның** маңынан табылған.
- Бұл село **Сібірдегі Ачинск** қаласының жанында орналасқан.
- Сол селоның атына қарай бұл қола мәдениеті “**Андрон мәдениеті**” атанып кетті.

Аумағы:

- Орал өзенінен бастап, Енисей өзеніне дейінгі;
- Батыс Сібір орманды алқабынан бастап, Памир тауларына дейінгі аралыққа тараған.

Ғалымдар зерттеу нәтижесінде Андрон мәдениетінің қоныстарын тапты:

- Солтүстік және Батыс Қазақстаннан 80-нен аса;
- Арқайымды қола дәуіріндегі қалаға ұқсатты;
- Петровка мен Боголюбов дуалдар қоршалған;
- Орталық Қазақстанда 30 қонысты, 150 обаны зерттеді.

Андронов мәдениеті:

- Дене құрылысы жағынан жағынан андроновтықтар еуропоидтерге ұқсаған.Сырт бет-бейнесін академик В.П. Алексеев былай сипаттайды:
- Андрондықтар мұрынды келген, бет сүйегі шығыңқы емес, көздері үлкен.Кескін-кейпі ірі, дене құрылысы мығым, жігерлі, келбетті адамдар болған.
- Қостанай жеріндегі қола дәуірі заманында еуропоидтық нәсілге жататын адамдар мекендеген, олар қыр мұрынды, ат жақты, өні ақшыл, шашы сарғыштау, бойы орташалау болып келген. Қостанай жеріндегі Алексеев қорымынан табылған адамның бас сүйегін, антрополог М.М.Герасимов оның бет-пішінін жасаған.
- Қола дәуірінде Қазақстан жерін мекендеген тұрғындар рулық-тайпалық құрылымда өмір сүрді.
- Малды туысқандар арасында бөлісу жеке меншіктің тууына әкелді.
- Қауым ішінде осындай мал-мүлік теңсіздігінің шығуы барған сайын орнығып, келе-келе әлеуметтік теңсіздікті тудырды.

Беғазы-Дәндібай мәдениеті

Беғазы - Дәндібай мәдениеті - қола дәуірінің соңғы кезеңінде (б.з.б. IX - VIII ғасырлар) Орталық Қазақстанды қоныстанған тайпалар мәдениеті. Беғазы және Дәндібай ескерткіш қоныстанған тайпалар мәдениеті. Беғазы және Дәндібай ескерткіш кешендерін алғаш зерттеп, Беғазы - Дәндібай мәдениеті атауын ғылыми айналымға енгізген акад. Әлкей Марғұлан. Беғазы - Дәндібай мәдениетін өркендеткен тайпалар батысында Ұлытау қоныстанған тайпалар мәдениеті. Беғазы және Дәндібай ескерткіш кешендерін алғаш зерттеп, Беғазы - Дәндібай мәдениеті атауын ғылыми айналымға енгізген акад. Әлкей Марғұлан. Беғазы - Дәндібай мәдениетін өркендеткен тайпалар батысында Ұлытау, шығысындаАбыралы қоныстанған тайпалар мәдениеті. Беғазы және Дәндібай ескерткіш кешендерін алғаш зерттеп, Беғазы - Дәндібай мәдениеті атауын ғылыми айналымға енгізген акад. Әлкей Марғұлан. Беғазы - Дәндібай мәдениетін өркендеткен тайпалар батысында Ұлытау

Беғазы - Дәндібай мәдениеті жасаушы тайпалар да
андрондықтар сияқты негізінен табиғат күштеріне (күн, от,
су, т.б.) табынған. Сонымен қатар басты күнкөріс көзі
есептелген жылқы, қой, қой, түйе, қой, түйе сияқты жануа
рлар, қой, түйе сияқты жануарлар мен қасқыр, қой, түйе с
ияқты жануарлар мен қасқыр, аю, қой, түйе сияқты жануар
лар мен қасқыр, аю, т.б. жырткыш аңдарды құрметтеп,
оларға табыну ғұрыптары пайда болған. Олардың тастан
қашалған бейнесін зират, қоныс маңына (Қойшоқы, Ақсу-
Аюлы, Қызыларай, Қызыларай, т.б.) тұрғызып қойған.
Беғазы - Дәндібай мәдениеті тұрғындары — өздерінің
әлеум. дамуында беделді рубасылары басқарған,
қалыптасқан діни наным-сенімі, саяси әкімш. орталығы
бар, өзіндік өндірісі мен өндіргіш күштері дамыған, алғаш
мемл. бірлестік құру дәрежесіне жеткен тайпалар. Олар
Оңт. Оралдағы (Замарев мәдениеті), Алтай, Қызыларай, т.
б.) тұрғызып қойған. Беғазы - Дәндібай мәдениеті
тұрғындары — өздерінің әлеум. дамуында беделді

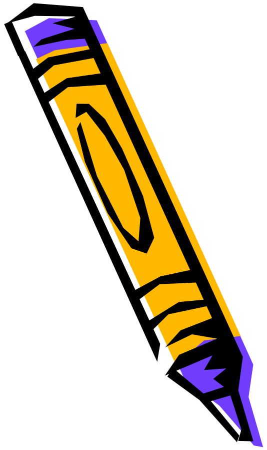

Назарларыңызға рахмет!